

LH-2001-852

INSTANS:	Hålogaland lagmannsrett - Kjennelse.
DATO:	2003-11-26
DOKNR/PUBLISERT:	LH-2001-852
STIKKORD:	Straffeprosess, erstatning og oppreisning for uberettiget forfølgning. Straffeprosessloven § 444, § 445 og § 446.
SAMMENDRAG:	Saken gjaldt krav om erstatning og oppreisning for uberettiget forfølgning, jf straffeprosessloven § 444, § 445, § 446. Bestemmelsene ble tolket i lys av Rt-2003-251 og Rt-2003-467 . Erstatning for økonomisk - innteksttap ble tilkjent med fradrag på grunn av medvirkning til skaden. Oppreisning ble tilkjent utfra en samlet rimelighetsvurdering.
SAKSGANG:	Hålogaland lagmannsrett LH-2001-852. Kjæremål til Høyesterett forkastet, se HR-2004-373-U .
PARTER:	A (Advokat Per Danielsen) mot Staten v/ Justisdepartementet (Førstestatsadvokat Roar Østby, Økokrim).
FORFATTER:	Førstelagmann Arild O. Eidesen, rettens formann. Lagdommer Helge Nilsen. Ekstraordinær lagdommer Bård Gaarder.

Saken gjelder krav om erstatning og oppreisning etter straffeforfølgning som endte med omsubsumering av noen forhold, frifinnelse for en del forhold og domfellelse for andre, jf. straffeprosessloven § 444, § 445 og § 446.

I Hålogaland lagmannsretts rettskraftige dom av 26. februar 2001 (LH-2000-579) er hovedtrekkene i straffesakens bakgrunn presentert slik:

Selskapet BM Trading A AS (BMT), Narvik, ble stiftet i 1991. A var eneaksjonær, enestyre og daglig leder. Selskapets formål var å drive handel med industrimineraler og naturstein, gruve- og industriutstyr samt virksomhet som stod i forbindelse med dette. A hadde metallurgisk bakgrunn, og han hadde fått kontakt med det russiske gruveselskapet AO Kovdorsky GOK (AOK) som drev utvinning av jernmalm i Kovdor. Baddeleyitt og apatitt var biprodukter av denne jernmalmproduksjonen. Det fantes bare en annen produsent av baddeleyitt på verdensmarkedet, og BMT begynte å selge baddeleyitt for AOK. Mineralene ble kjøpt og videresolgt ubearbeidet. Handelen skjedde i hovedsak gjennom byttehandelsavtaler hvor BMT kjøpte mineralene mot betaling i varer/produksjonsmidler som AOK kunne nytte i gruvevirksomheten.

Etter hvert oppstod tanken på å etablere et produksjonsselskap i Narvik, der baddeleyitten gjennom en smelteprosess kunne omdannes til zirconiapulver. Zirconia anvendes ved produksjon av ildfaste materialer og keramiske produkter.

Den 8. mars 1993 ble selskapet NAKO AS (NAKO) stiftet. Selskapets formål var « hovedsakelig industriell produksjonsvirksomhet på basis av det importerte mineralråstoffet baddeleyitt, salg av videreforedlede produkter av baddeleyitt samt hva hermed står i forbindelse ». NAKO hadde en aksjekapital på NOK 50.000,- fordelt på 1000 aksjer à NOK 50. BMT var eneaksjonær i selskapet.

Den 12. mai 1993 ble det foretatt en kapitalutvidelse i NAKO. Aksjekapitalen ble forhøyet med NOK 71.400, det vil si med 1428 aksjer à NOK 50. Utvidelsen skjedde ved en rettet emisjon mot AOK.

Den 15. oktober 1993 ble det inngått en avtale mellom BMT og AOK for « å regulere det langvarige salg av baddeleyite-konsentrat fra AOK til BMT for videreforedlingsbedriften NAKO AS (NAKO) i byen Narvik ». Avtalen innebar at AOK ga BMT eksklusiv rett « til å selge baddeleyite-konsentrat produsert av AOK i et omfang som er nødvendig for videreforedlingsbedriften NAKO,

men ikke mindre enn 1500 tonn pr. år, i henhold til kontrakter som inngås mellom partene hvert år, med mulighet for å øke til 3000 tonn pr. år, dersom NAKO utvider omfanget av viderefordelingen ». Samme dag ble det inngått en avtale mellom BMT og NAKO, hvor BMT forpliktet seg til « å selge til NAKO 1.500 tonn pr år baddeleyitt-konsentrat fra AOK, med mulighet for å øke til 3.000 tonn pr år ». Begge avtalene hadde en varighet på 25 år, men de kunne forlenges dersom partene var enige om det.

Selv om NAKO ble stiftet som selskap i 1993, ble utviklingen av selskapets virksomhet gjennomført av BMT i form av et såkalt forprosjekt. I møte 16. oktober 1993 godkjente styret i NAKO « godtgjørelse for arbeider BM Trading AS og AO Kovdor GOK har utført i forprosjektet innenfor følgende kostnadsramme som kan faktureres NAKO AS ». Kostnadene var for BMT's vedkommende angitt til NOK 3.400.000 for arbeid og utlegg med forprosjektarbeid samt NOK 350.000 for arbeid og utlegg med erverv av bygning etter konkursboet NAMEK Holding AS. For AOK's vedkommende var kostnadene angitt til NOK 1 600.000 for forutgående vitenskapelig arbeid, forskning, prosjektering og testing.

Den 25. august 1995 ble det foretatt en ny utvidelse av aksjekapitalen i NAKO. Dette skjedde i to trinn.

Første trinn i utvidelsen skjedde ved at pålydende pr aksje ble økt fra NOK 50 til NOK 1.100. BMT tegnet seg for innbetaling med NOK 1.050.000 og AOK med NOK 1.499.400. For begge selskap skjedde betalingen ved motregning av andel av BMT's krav på NAKO for forprosjektet vedrørende fabrikketableringen i Narvik. Etter endringen av pålydende utgjorde aksjekapitalen NOK 2.670.800.

Andre trinn i utvidelsen skjedde ved at aksjekapitalen ble forhøyet til NOK 11.000.000 ved nyttegning. BMT tegnet seg for 1.100 aksjer à NOK 1.100 til kurs NOK 2.818,18 pr aksje, samlet NOK 3.100.000. Betalingen skjedde ved motregning av andel BMT's krav på NAKO for forprosjektet vedrørende fabrikketableringen i Narvik med NOK 1.071.400 og kontant med NOK 2.028.600. Overkursen ble tillagt reservefondet.

AOK tegnet seg for 1.572 aksjer à NOK 1.100 til kurs NOK 1.100 pr aksje, samlet NOK 1.759.200. Betalingen skjedde ved motregning av andel BMT's krav på NAKO for forprosjektet vedrørende fabrikketableringen i Narvik.

Videre tegnet AS Olivin (Olivin) 4.900 aksjer à NOK 1.100 til kurs NOK 2.000 pr aksje, samlet NOK 9.800.000. Betalingen skjedde kontant. Overkursen ble tillagt reservefondet. Hovedaksjonæren i Olivin var den norske stat, og selskapet hadde interesser knyttet til utnyttelse av mineraler.

NAKO's revisor, statsautorisert revisor Svein Harald Wiik, avga en erklæring om at selskapets aksjekapital utgjorde NOK 11.000.000 og at den var fullt oppgjort.

I forbindelse med Olivins inntreden i NAKO ble det 25. august 1995 inngått en aksjonæravtale mellom AOK, BMT og Olivin, en tegningsavtale mellom AOK, BMT, Olivin og NAKO, og en langsiktig leveringsavtale mellom AOK og NAKO. Videre ble A tilsatt som administrerende direktør i NAKO, og fra 1. januar 1996 fratradte han som daglig leder i BMT.

Driften av NAKO baserte seg på investeringer og lånte midler, herunder tilskudd og lån fra Statens Nærings- og distriktsutviklingsfond (SND). Det var opprinnelig forutsatt at produksjonen skulle igangsettes omkring årsskiftet 1996/1997, men det oppstod forsinkelser blant annet som følge av problemer hos leverandøren av smelteovnen. Videre oppsto det en uenighet mellom aksjonærene om BMT hadde adgang til å handle ubearbeidet baddeleyitt. Det endte med at Olivin sommeren 1997 solgte sin aksjepost i selskapet NAKO. BMT videresolgte deler av aksjeposten til TAM Ceramics, et amerikanske selskap.

Det viste seg vanskelig å få til driften av NAKO, og våren 1998 ble det åpnet gjeldsforhandlinger. Disse lyktes ikke og 13. juli 1998 ble det åpnet konkurs i selskapet.

Fylkesskattesjefen i Nordland hadde i februar 1997 holdt bokettersyn hos BMT. Dette førte til en bokettersynsrapport datert 20. juni 1997 og en politianmeldelse datert 26. januar 1998. Anmeldelsen gjaldt overtredelse av straffeloven § 286 og ligningsloven § 12-1.

Politiet iverksatte etterforskning. Den 28. februar 1998 ble A pågrepet og fengslet. Han ble

løslatt 3. mars 1998. - Partene er i erstatningssaken enige om at foranstående gir en dekkende presentasjon av saksforholdet.

Statsadvokatene ved Økokrim satte 29. november 1999 A under **tiltale** ved Ofoten herredsrett for overtredelse av:

« I Straffeloven § 256, jf § 255, 1. ledd

For i hensikt derved å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning rettsstridig tilegnet seg en løsøreobjekt som han hadde besittelsen av, men som helt eller delvis tilhørte en annen, eller rettsstridig forføyret over penger som var betrodd ham. Underslaget er grovt særlig fordi verdien av det underslåtte er betydelig.

Grunnlaget er følgende forhold:

I egenskap av daglig leder i Nako AS i Narvik, overførte han den 31.7.97 kr 10.140.000,- fra konto nr. --- tilhørende Nako AS og som han hadde disposisjonsrett over, til kontonr. --- tilhørende B.M. Trading AS (BMT AS) i Narvik - et selskap han var eneksjonær og styreformann i. Pengene ble benyttet av BMT AS til kjøp av AS Olivin' aksjer i Nako AS. Overføringen var rettsstridig idet formålet var Nako AS uvedkommende.

Den 15.8.97 tilbakeførte han kr 8.640.000,- til Nako AS, hvoretter kr 1.500.000,- ble holdt tilbake i BMT AS som oppgjør for prosjektadministrasjonskostnader. Lønnskostnader og sosiale kostnader for til sammen kr 901.294,- ble ikke avregnet, til tross for at slik avregning skulle skje.

II. Lov om aksjeselskaper av 4 juni 1976 nr. 59 § 17-1, 3. ledd, jf. § 12-10, 6. ledd.

For som administrerende direktør å ha overtrådt bestemmelser gitt i eller i medhold av denne lov.

- Selskapet skal ikke gi kreditt eller på annen måte stille midler til rådighet i forbindelse med erverv av aksjer i selskapet eller aksjer i et annet selskap i samme konsern.

Grunnlag er følgende forhold:

I egenskap av daglig leder i Nako AS benyttet han midler i Nako AS til å kjøpe AS Olivin' aksjer i Nako AS som der er nærmere beskrevet i post I.

III. Straffeloven § 276, jf § 275.

For i hensikt å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning å ha forsømt en annens anliggende som han styrte eller hadde tilsyn med eller handlet mot den annens tarv. Utroskapet er grovt, særlig fordi handlingen har voldt betydelig økonomisk skade.

Grunnlag er følgende forhold eller medvirkning til dette:

I egenskap av daglig leder i Nako AS i Narvik i perioden fra 1. januar 1997 til 1. juli 1997, handlet han baddeleyitt gjennom selskapet BMT AS, til tross for at denne handelsrettighet var overført til Nako AS i henhold til styremøtevedtak i Nako AS av 25. august 1995, fra og med 1 januar 1997. Nako AS ble således påført et inntektstap på minst kr 1.700.000,--.

IV. Straffeloven § 286, 2. straffalternativ, jf § 288.

For under særlig skjerpene omstendigheter vesentlig å ha tilsidesatt bestemmelser om bokføring som er fastsatt i lov eller i medhold av lov.

Jf. lov om regnskapsplikt av 13.5.77 nr. 35 jf § 1.

Enhver som driver næringsvirksomhet har regnskapsplikt. Regnskapsplikt har alle aksjeselskaper.

Jf. regnskapsloven § 4.

Den regnskapspliktige skal føre regnskap i samsvar med god regnskapsskikk og bestemmelsene i eller gitt i medhold av denne lov.

Jf. regnskapsloven § 8.

Kostnader skal være legitimert ved bilag.

Grunnlag er følgende forhold eller medvirkning til dette:

- a) I egenskap av styreformann i selskapet BMT AS i Narvik, sørget han for at utgifter for til sammen kr 3.389.400,- ble bokført i løpet av regnskapsåret 1996, uten å kunne legitimere utgiftene.
- b) I egenskap av styreformann i selskapet BMT AS i Narvik, sørget han for at faktura nr. 1001 pålydende USD 229.869 datert 31.12.94 ble bokført i juli 1995 i årsregnskapet for 1994 til tross for at fakturaen var uriktig, idet de tjenester som var anført i beskrivelsen ikke var utført og/eller at selskapet ikke hadde et utestående krav mot AO Kovdorsky GOK (AOK). Den uriktige bokføringen medførte at BMT AS' gjeld til AOK fremstod som oppgjort.

V. Straffeloven § 317, 3. ledd jf 1 ledd

For å ha ytet bistand til å sikre utbytte av en straffbar handling for en annen. Heleriet anses som grovt, særlig på grunn av verdien av det utbytte heleren har hatt befatning med.

Grunnlag er følgende forhold:

Selskapene BMT AS og AO Kovdorsky GOK (AOK) var begge aksjonærer i selskapet Nako AS i Narvik. Ved ekstraordinær generalforsamling i Nako AS 12 mai 1993 ble det vedtatt at AOK's bidrag til aksjekapital skulle innbetales ved motregning mot leveranser av baddeleyitt til BMT AS, som igjen skulle betale hele beløpet til Nako AS.

Aksjeervervet ble ikke ført i regnskapet til AOK med den følge at aksjeervervet ikke ble beskattet i Russland.

AOK oppnådde således en reduksjon av skattbart bruttooverskudd for til sammen 2 249.354, 7 rubler (ca NOK 1,1 mill) for årene 1993 og 1995.

A ytet følgende bistand til skatteunndragelen:

- I løpet av desember 1993 i egenskap som styreformann i BMT AS i Narvik underskrevet han « Appendix nr 2 » datert 6.12.93 tilhørende byttehandelkontrakt (barterkontrakt) nr 589/0186755/00025/51 inngått 12. mai 1993 mellom BMT AS og AOK. « Appendix nr 2 » omhandlet levering av reservedeler fra BMT AS til AOK til en verdi av USD 212.622. AOK avregnet leveransen i henhold til « Appendix nr 2 » 20. september 1994 som delvis oppfyllelse av byttehandelkontrakt nr 589/0186755/00025/51, til tross for at reservedelene ikke ble levert av BMT AS.
- I løpet av juli 1997 i Narvik medvirket han til å utarbeide en avtale, datert 24.8.95 mellom BMT AS og AOK, hvor det bl.a. fremgikk at AOK' bidrag til aksjekapitalen stor kr 3,3 mill i selskapet Nako AS skulle motregnes i utført forprosjektarbeide vedrørende fabrikketableringen i Narvik. AOK fremla avtalen for skattepolitiet under inspeksjon i september 1997.

« Appendix nr 2 » og avtalen datert 24.8.95 var uriktige, idet de skjulte at aksjene delvis var betalt med baddeleyitt-leveranser.

Straffeloven § 62 første ledd får anvendelse.

Almene hensyn krever påtale for postene I og III. »

Før tiltalen ble tatt ut forelå tre siktelser av 25. februar 1998, 10. mars 1998 og 29. juni 1999. Det vises til påtalemyndighetens utdrag side 1.

Ofoten herredsrett avsa 5. juni 2000 dom med slik *domsslutning*:

« I.

A, f. *.*.48 dømmes for overtredelse av strl. § 286, 2. strl.alt., jfr § 288 jfr lov om regnskapsplikt av 13.05.77 nr. 35, jfr § 1, jfr regnskapsl. § 4, jfr regnskapsl. § 8 til en straff av fengsel i 14 dager.

Fullbyrdelsen av straffen utstår med en prøvetid på to -2- år, jfr. strl. § 52 flg.

II.

A dømmes dessuten til å betale en ubetinget bot til det offentlige stor kr 25.000,-, subsidiært 7 dager fengsel.

III.

For det tilfelle at det kommer til soning av den betingede fengselsstraffen tilkommer A fradrag for tre - 3 - dagers utholdt varetekt, jfr. strl. § 60.

IV.

A frifinnes for påstått overtredelse av strl. § 256, jfr. § 255, 1. ledd, lov om aksjeselskaper v 04.06.76 nr. 59 § 17-1, 3. ledd, jfr. § 13-10, 6. ledd, strl. § 276, jfr. § 275 og strl. § 417, 3. ledd, jfr. 1. ledd. »

Økokrim påanket deler av dommen. Anken rettet seg mot bevisbedømmelsen og lovanvendelsen under skyldspørsmålet for så vidt A ble frifunnet etter tiltalebeslutningens I (grovt underslag), post II (bruk av underslåtte midler til erverv av aksjer i selskapet) og post III (grovt utroskap). Påtalemyndigheten påanket ikke frifinnelsen etter tiltalens post V (grovt utnyttelheleri i form av bistand til skatteunndragelse). Denne frifinnelsen ble rettskraftig ved herredsrettens dom.

A påanket bevisbedømmelsen og lovanvendelsen under skyldspørsmålet for så vidt han ble domfelt etter tiltalens post IV a og b (vesentlig tilsidesettelse av bestemmelser om bokføring under særdeles skjerpene omstendigheter).

Begge ankene ble fremmet til ankeforhandling, som ble gjennomført med grunnlag i den opprinnelige tiltalebeslutningen, med unntak av post V (grovt utnyttelheleri).

Hålogaland lagmannsrett avsa 26. februar 2001 dom med slik *domsslutning*:

1. «A, født *.*.1948, dømmes for en overtredelse av straffeloven § 256 jfr § 255 første ledd, en overtredelse av lov om aksjeselskaper av 4. juni 1976 nr 59 § 17-1 tredje ledd jfr § 12-10 sjette ledd og en overtredelse av straffeloven § 286 første straffalternativ jfr § 288 jfr lov om regnskapsplikt av 13. mai 1977 nr 35 § 1 jfr § 4 jfr § 8 til en straff av fengsel i 6 - seks - måneder. Fullbyrdelsen av 120 - etthundreogtjue - dager av fengselsstraffen utsettes etter reglene i straffeloven § 52 - 54 med en prøvetid på 2 - to - år.

I den ubetingede del av fengselsstraffen fragår 4 - fire - dager for utholdt varetekt, jfr. straffeloven § 60.

Straffeloven § 62 første ledd og § 63 annet ledd er gitt anvendelse.

2. A frifinnes for tiltalen post III (straffeloven § 276 jfr § 275) og tiltalen post IV b (straffeloven § 286 annet straffalternativ jfr § 288 jfr lov om regnskapsplikt av 13. mai 1977 nr 35 § 1 jfr § 4).
3. Saksomkostninger ilegges ikke.»

Dommen er enstemmig med unntak av frifinnelse for tiltalens post IV b.

A påanket lagmannsrettens dom, men Høyesteretts kjæremålsutvalg nektet anken fremmet ved beslutning 5. juni 2001 (HR-2001-647). Han har også begjært straffesaken gjenopptatt, uten å vinne frem, jf. Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse 19. desember 2002 (HR-2002-1236).

A er etter dette i forhold til tiltalebeslutningen **frifunnet** etter tiltalens post III (grovt utroskap). Lagmannsrettens konklusjon er formulert slik:

« Lagmannsretten finner det ikke nødvendig å ta stilling til om BMT's salg av baddeleyitt var i strid med styrevedtaket av 25. august 1995, da det under enhver omstendighet ikke kan legges til grunn at A som daglig leder i NAKO, handlet i uberettiget vinnings hensikt. A mente at BMT var berettiget til å opprettholde salget av ubearbeidet baddeleyitt og han fikk støtte i

dette synet av AOK. Leveransene av baddeleyitt til NAKO's produksjon ble heller ikke redusert som følge av BMT's salg. Styrevedtaket og avtaleverket synes ikke ubetinget klart på dette punkt, og slik forholdene ligger an, finner lagmannsretten det ikke bevist at A handlet med den nødvendige straffeskyld i forhold til tiltalen om grov utroskap overfor NAKO. »

Han er videre frifunnet for overtredelse av post IV b (et tilfelle av vesentlig tilsidesettelse av bestemmelser om bokføring), under dissens 4-3. Flertallets konklusjon er formulert slik:

« BMT's revisor godtok fakturaen etter å ha mottatt bekreftelsen fra A, og flertallet finner ikke holdepunkt for at bekreftelsen ikke gir et riktig uttrykk for AOKs standpunkt. Så vidt skjønnes var BMT's salg av baddeleyitt en følge av en modernisering av produksjonsprosessen hos AOK. I en avtale fra 1991 ble det understreket at BMT skulle « finansiere moderniseringen av produksjonsprosessen med sikte på en gjensidig heldig økning av produksjonsvolumet av batelittkonsentrat », og det kan ikke ses bort fra at BMT hadde utført arbeid for AOK. Etter flertallets syn kunne riktigheten av fakturaen vært klargjort dersom V.P. Lyakhov, generaldirektør i AOK, hadde blitt ført som vitne. Dette ble ikke gjort av påtalemyndigheten, og flertallet finner at det foreligger en slik tvil om de faktiske forhold at A må frifinnes. »

Mindretallet fant at fakturaen gjaldt et betydelig beløp og at bokføringen var bevisst feilaktig.

A er også frifunnet for post V (grovt utbytteheleri). Ofoten herredsrett konkluderer sin drøftelse slik:

« I vår sak er retten i tvil om vilkåret om straffbarhet i Russland er oppfylt. Avgjørende er om handlingen er straffbar i Russland, ikke om den har medført noen konkret straffereaksjon. Slik retten ser det er ikke saken tilstrekkelig opplyst om de russiske mistenktes subjektive skyld.

Hele handlingsforløpet viser *ikke*, i motsetning til saksforholdet i Rt-1997-1637, at det ikke er tvilsomt at skatteunndragelsen i Russland var forsettlig. Dette så meget mer som at Skattepolitiet i Russland har foreslått saken henlagt nettopp grunngitt med tvil om den subjektive skyld hos de(n) russiske gjerningsmenn. Retten kan heller ikke se bort i fra at « arrangementet » v/ avtalen antedatert til 24.08.95 alene var en form for kreativ skatteplanlegging sivilrettslig, uten beviselige strafferettslig implikasjoner. Etter norsk strafferett skal som kjent enhver rimelig og fornuftig tvil komme tiltale til gode, og her er retten i tvil, i hvert fall om forholdet er straffbart konkret i Russland for de russiske impliserte. »

I forhold til tiltalebeslutningen er A **domfelt** etter tiltalens post I og II (grovt underslag og bruk av midlene til erverv av aksjer i selskapet). Lagmannsrettens konklusjon er formulert slik:

« Lagmannsretten finner etter dette at A har forholdt seg som beskrevet i tiltalen post I for så vidt han 31. juli 1997 overførte NOK 8.640.000 fra konto --- tilhørende NAKO AS til konto --- tilhørende BMT. Beløpet ble tilbakeført 15. august 1997. Han var på denne tiden daglig leder i NAKO, eneaksjonær og styreformann i BMT. Overføringen var rettsstridig idet formålet - finansiering av BMT's kjøp av aksjer - var NAKO uvedkommende. Han handlet i uberettiget vinnings hensikt og han må således domfelles for underslag idet både de objektive som subjektive vilkår for straff er oppfylt.

....

Med det saksforhold lagmannsretten har funnet bevist under post I, er det klart at A med sin opptreden har overtrådt bestemmelsene i aksjeloven § 12-10 sjette ledd. Forbudet er vel kjent blant næringsdrivende og lagmannsretten finner at A i alle fall opptrådte uaktsomt. »

Han er videre domfelt etter post IV a (et tilfelle av vesentlig tilsidesettelse av bestemmelser om bokføring), med slik oppsummerende begrunnelse:

« Selv om Sortebeck var den som foretok bokføringen, hadde A som styreformann i BMT et selvstendig ansvar for at bokføringen var riktig. I et aksjeselskap har styret plikt til å påse at bokføringen og formuesforvaltningen er gjenstand for betryggende kontroll. I dette tilfellet var det også A som satte Sortebeck i den aktuelle situasjonen ved at han ikke sørget for

tilfredsstillende dokumentasjon med hensyn til utleggene til AOK's aksjekapital, men samtidig var opptatt av at utleggene ble fradragsført. Det vises her til at problemet i forhold til bokføringen nettopp var manglende dokumentasjon. A hadde undertegnet kontrakt nr 041172 på vegne av BMT og han var kjent med at kontraktene ikke inneholdt noe pristillegg på USD 300. Det var tale om et betydelig beløp og slik forholdene ligger an, legger lagmannsretten til grunn at A i alle fall uaktsomt medvirket til en vesentlig tilsidesettelse av regnskapslovens bestemmelser om bokføring og legitimering av kostnader ved bilag. »

A fremmet 21. september 2001 krav om erstatning og oppreisning med hjemmel i straffeprosessloven § 444, § 445 og § 446, samlet begrenset oppad til kr 2,4 millioner. Behandlingen av kravet ble stanset med grunnlag i avtale mellom partene, ved analogisk anvendelse av tvistemålslovens regler om utsettelse, se lagmannsrettens kjennelse 5. mars 2002. Etter at Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse om ikke å gi tillatelse til gjenopptakelse av saken forelå 19. desember 2002, ba Økokrim i brev 8. januar 2003 om at behandlingen av erstatningskravet måtte fortsette.

Etter saksforberedelse - som også omfattet et forberedende møte om gjennomføring av muntlig forhandling, bevisførsel og dokumentasjon med aktor, forsvarer og saksforberedende dommer til stede - ble muntlig forhandling om kravet holdt 1. - 3. oktober 2003 i Tromsø. Av de fagdommerne som behandlet ankesaken i lagmannsretten, deltok bare ekstraordinær lagdommer Bård Gaarder. Rettens formann den gang, lagdommer Peter Sellæg, har sluttet som dommer. Tilkalt dommer, daværende herredsrettsdommer nå lagdommer Knut Glad, stemte for domfellelse for en av de tiltalepostene A ble frifunnet for, og deltok derfor ikke. -A ga selv forklaring, og det ble mottatt forklaring fra 9 vitner. - Tidsforløpet fra rettsmøte til kjennelse skyldes lagmannsrettens produksjonsbegrensninger under innføring av journalsystemet LOVISA og påfølgende avviklingskollisjoner som følge av dette.

Sammenfatningen av As anførsler bygger på muntlig fremstilling i rettsmøtet. I begrunnelsen for avgjørelsen vil lagmannsretten også i nødvendig utstrekning bygge på skriftlige anførsler i anledning erstatningskravet.

As anførsler kan sammenfattes slik:

A har rett til erstatning for skade som er påført ham ved forfølgning for de handlinger han er frifunnet for. I denne saken er han domfelt for noen overtredelser som bare har interesse i forhold til norske myndigheter, mens saken er henlagt eller han er frifunnet for de forhold som hadde betydning for NAKO's russiske forretningsforbindelser. Det er siktelsen for skatteunndragelse og tiltalen for hvitvasking som er årsak til at russerne trakk seg ut av forretnings samarbeidet. Det er følgelig også de postene han ikke er domfelte for, som er årsak til det massive økonomiske tapet han har lidt ved at forretnings samarbeidet om produksjon og salg av zirconia utvunnet av baddeleyitt falt sammen.

Bevisførselen har vist at A var så sentral i samarbeidsprosjektet, at da hans deltakelse ble hemmet, og tilliten til ham svekket, så raknet det hele. Dette også fordi direktør Vyacheslav P. Lyakhov, som var den sentrale aktøren på russisk side, ble utsatt for belastende pågang som følge av anklagene mot A - selv om pågangen ikke ledet til siktelse mot Lyakhov. Gjennom etterforskningen mot A har det vært flere kontakter fra Økokrim mot Russland som i særlig grad har påført prosjektet skade. Det vises blant annet til brev 17. februar 1999 fra Økokrim til skattepolitiet i Murmansk om mulig svindel med tollklareringspapirer. Økokrims vinkling av saken i november 1999 mot at BMT skulle være medskyldig i skatteunndragelse i Russland, som fikk store oppslag i pressen i Norge, fikk også konsekvenser for samarbeidet.

Dette er den overordnede betraktning som gir grunnlag for erstatningskrav, som prinsipielt fullt ut hjemles i straffeprosessloven § 444. Det vises også til straffeprosessloven § 445 i den utstrekning § 444 ikke leder til erstatning for de forhold A ikke er domfelt for, og vedrørende de forhold han ble domfelt for, idet skadene ved straffeforfølgningen ble så særlige og uforholdsmessige at erstatning fremstår som rimelig.

Fra første varsel om bokettersyn har A samarbeidet med kontrollmyndighetene. Både BMT og han personlig ga alle relevante opplysninger og dokumenter til fylkesskattesjef og tollvesen, i form

av styreprotokoller, generalforsamlingsprotokoller og regnskapsdata. Det fremgikk av dokumentene at det ikke var noe grunnlag for siktelse for skatteunndragelse, senere tiltale for hvitvasking. Forklaringene på føringen i BMT's regnskaper av kr 3.389.400 i regnskapsåret 1996, som ble ført som inntekt ved salg av baddeleyitt, har i hovedinnhold hele tiden vært entydig. BMT hadde lagt ut for AOK til kjøp av AOK's aksjeandel i Nako i 1993 og 1995. Grunnen til dette var at AOK etter russisk lovgivning ikke hadde tillatelse til å utføre valuta og erverve utenlandske aksjer. Når AOK likevel insisterte på en 30% andel av Nako, måtte BMT legge forholdene til rette for dette. Den underliggende realitet for føringen av forskutteringen var at BMT mente utleggene var fradragsberettigede utgifter. Man valgte derfor å bruke konto for salg av baddeleyitt og medta et tillegg på USD 300 pr. tonn for å dekke inn BMT's forskuttering av aksjene. Dette har BMT nå omsider fått medhold i skattefradrag for, jf. Nordland fylkesskattenemnds vedtak 25. juni 2003. Opplysningene som ligger til grunn for denne avgjørelsen, lå i det materialet som var tilgjengelig under bokettersynet. At verken fylkesskattesjefen eller Økokrim forsto dette, kan ikke belastes A. At A er domfelt for at bokføringen vedrørende forholdet, ut fra en ideell norm, var noe mangelfull, og for at dette kunne belastes ham som leder som uaktsomt, er en bagatell i forhold til den urettmessige anklagen om skatteunndragelse eller hvitvasking av penger, som skremte bort russerne. Øvrige dokumenter i saken - generalforsamlingsprotokoller, russisk bokføring av de innkjøpte aksjene m.v. - har ikke tildekket den underliggende realitet på en måte som berettiger aksjonerende etterforskning, siktelse for skatteunndragelse og tiltale for hvitvasking.

A er av den klare oppfatning at Økokrim fra først av lå bak og presset på i undersøkelser og etterforskning rettet mot BMT og ham selv, og at Økokrim raskere burde ha forstått hva som var realiteten i saken. Under enhver omstendighet må offentlige myndigheters handlinger, kunnskapsgrunnlag og vurderinger i forhold til BMT og ham selv i forbindelse med saken, sees samlet. I lys av de opplysninger som hele tiden ble gitt, blir etterforskning og straffesak urettmessig og erstatningsbetingende.

Konkret til tiltalebeslutningens poster III, IV b og V, som A er frifunnet for, har han verken nektet å forklare seg om eller motvirket opplysning av disse forholdene. Vilåarene for å nekte erstatning er da ikke tilstede.

Konkret til postene I, II og IV a som han er domfelt for, kan man prinsipalt se bort fra disse forhold som årsak til de skadevirkningene som har intrådt. Subsidiært må det tilkjennes erstatning også for skade forårsaket av domfellelse etter disse postene, fordi skaden er særlig og uforholdsmessig og erstatning rimelig.

A gir en mer detaljert gjennomgang av sakens bakgrunn og erstatningsgrunnlag i brev 4. juli og 10. september 2003 til lagmannsretten, som lagmannsretten viser til.

Hvis man tenker bort varetekt og straffesakens videre utvikling, ville A ha fortsatt som før i sitt arbeid i BMT og Nako. Ved at han ble tatt ut, oppsto den dominoeffekten som la forretningsideen i grus. Det har vært anført at Nako hadde problemer i 1997 - 1998, med produksjonsstart, økonomi og personell. Men disse problemene var under kontroll da Økokrims aksjon kom. De to vanskelige medarbeiderne var ute av BMT. DnB og SND hadde gitt tilsagn om lån som ville brakt selskapet over kneiken. Det japanske industrikonglomeratet Mitsui var i ferd med å kjøpe seg inn, konkretisert til USD 2.000.000 ved delvis emisjon og delvis salg fra BMT. Prospekter og beregninger vedrørende påregnelig økonomisk utvikling viser at Nako ville blitt verdensledende på markedet for bearbeidet baddeleyitt, og at selskapets verdi ville ha blitt svært stor.

Skattesaken vedrørende det forskutterte aksjekjøpet har påført BMT betydelige utgifter som er en følge av straffesaken. BMT må identifiseres med A i forhold til disse utgiftene. Utgifter til reetablering av nye Nako AS må også sees som et naturlig følgetap av den urettmessige straffeforfølgningen. Det vises til brev datert 5. juni 2003 fra advokat Gerhard Holm.

Som leder for en ekspansiv internasjonal bedrift, ville A ha hatt betydelig større inntekter enn de ca kr 250.000 pr. år som han tjener nå. Det kreves derfor erstatning for lidt og fremtidig inntektstap.

Det altoverskyggende tapet er formuestap, dels i form av egne investeringer i Nako, som gikk konkurs og derved også tok bort grunnlaget for drift i BMT, og for tapt andel i Nakos forventede markedsverdi mv. Det vises til oppstilling 22. august 2001 fra statsautorisert revisor Svein Harald

Wiik, med rentetillegg.

Det kreves også oppreisningserstatning, jf. straffeprosessloven § 446. Uriktig anklage for skatteunndragelse, uriktig varetektsfengsling og de dramatiske konsekvenser straffeforfølgningen fikk for As omdømme og livssituasjon, gir grunnlag for slik erstatning.

A har lagt ned slik *påstand*:

1. A tilkjennes erstatning for påførte utgifter utmålt etter rettens skjønn begrenset oppad til 850.000 kroner.
2. A tilkjennes erstatning for påført og fremtidig inntektstap utmålt etter rettens skjønn begrenset oppad til 3 millioner kroner.
3. A tilkjennes erstatning for lidt formuestap utmålt etter rettens skjønn begrenset oppad til 180 millioner kroner.
4. A tilkjennes oppreisning med et beløp fastsatt etter rettens skjønn, oppad begrenset til 400.000 kroner.
5. A tilkjennes saksomkostninger for lagmannsretten.

Også sammenfatningen av Økokrims anførsler bygger på den muntlige fremstilling i rettsmøtet. I begrunnelsen for avgjørelsen vil lagmannsretten også her i nødvendig utstrekning bygge på skriftlige anførsler i anledning erstatningskravet.

Økokrims anførsler kan sammenfattes slik:

Den første foranledning til undersøkelser rettet mot Nako og BMT kom i form av en rettsanmodning fra russisk politi i januar 1996, da russisk politi i tilknytning til en drapsetterforskning hadde en teori om ulovlig eksport fra AOK mot vederlag i personlige aksjer i utenlandske selskaper. Økokrims neste befatning med saken var i april 1997 på forespørsel fra fylkesskattesjefen i Nordland og tollvesenet, hvoretter fylkesskattesjefen og tollvesenet selv valgte å begjære bokettersyn, som avdekket overpris USD 300 pr. tonn ved salg av baddeleyitt.

Det faktiske utgangspunkt for saken mot A var uklar og mangelfull bokføring av ca. kr 3,389 millioner i BMT's regnskap, som ble funnet å gi skjellig grunn til mistanke om skatteunndragelse. Opprinnelig siktelse for skatteunndragelse kan ikke løsrives fra bokføringsiktelsen. Skattemyndighetene og påtalemyndigheten måtte søke å finne en forklaring på den uklare og mangelfulle bokføringen. A har forsøkt å gjøre dette til et spørsmål om hvorvidt myndighetene burde ha forstått at de aksjene som beløpet gjaldt, faktisk var eid av AOK, mens spørsmålet for myndighetene hele tiden først og fremst var hvordan aksjene var betalt, og rettsvirkningene av dette. Selve skattespørsmålet tok påtalemyndigheten aldri stilling til, men forsøkte å finne ut hvorfor beløpene ikke var tilfredsstillende dokumentert i regnskapet. Regnskapsuklarheten ble forsterket av kunnskap om den bevisst antedaterte avtalen mellom BMT og AOK, datert 24.08.95, som ble utferdiget i september 1997, og som ikke stemte med øvrige opplysninger i saken. Avtalen ble mottatt fra russisk hold. Det vises til Økokrims utdrag for lagmannsretten side 26.

Økokrim kom som etterforskningsorgan selvstendig inn i saken da man i januar 1998 anbefalte siktelse i stedet for undersøkelse ved skattemyndighetene. Dette ble gjort for at A ikke skulle risikere selvinkriminering i forbindelse med en forvaltningsundersøkelse som inneholdt opplysninger som trakk i retning av strafferettslig etterforskning. Først da gikk undersøkelsene over fra å være noe annet enn straffeforfølgning, til å være straffeforfølgning.

Erstatningskravet må behandles i henhold til straffeprosessloven § 444 jf. § 446 slik disse bestemmelsene lyder etter lovendring 10. januar 2003, som ennå ikke er trådt i kraft. Utgangspunktet er at en siktet har krav på erstatning ved frifinnelse, men at erstatning skal settes ned eller falle bort hvis siktede har gitt foranledning til etterforskningstiltak. Tiltalens post IV a, uriktig regnskapsføring som A er domfelt for, inngikk i den opprinnelige siktelsen av 25. februar 1998 i en noe annen form og ga i seg selv grunnlag for ransaking og pågripelse, særlig i lys av foreliggende antedatert avtale. Da Økokrim deretter gikk videre og rettet etterforskningsforespørsler til russiske myndigheter, var den uklare regnskapsposten fortsatt et hovedgrunnlag. Økokrims handlingsvalg ville ha vært det

samme uavhengig av de forhold A ikke er domfelt for, fordi man måtte søke oppklaring i forhold til dokumentasjon for føringen av kr 3,389 millioner i BMT's regnskap. Svar og opplysninger fra BMT om dette var ikke egnet til endelig avklaring, jf. til eksempel brev 19. august 1997 fra selskapets revisor, der det vises til « intellektuelle tjenester » ytet fra AOK til BMT som grunnlag for at BMT skulle kunne forskuttere AOK's aksjekjøp i Nako. Det vises også til fylkesskattestyrets vedtak 25. juni 2003 som drøfter anførsler og utvikling i vurderingen av realiteten i dette forholdet.

I juni 1999 ble ligningsforholdet i siktelsens post I omsubsumert til hvitvasking, jf. straffeloven § 317 tredje ledd jf. første ledd. Man antok at det var tale om reelle omkostninger, og var ikke interessert i skattespørsmålet i seg selv, men i betalingsform, føring og konsekvenser av dette.

Også faktura 1001/1994 vedrørende tiltalens post IV b var antedatert etter pålegg fra A, jf. lagmannsrettens dom side 19. Dette må også anses å være foranledning til etterforskningstiltak og straffeforfølgning.

BMT's salg av baddeleyitt, tiltalens post III, var i strid med manges oppfatning av avtalegrunnlaget mellom partene, og måtte undersøkes i lys av de øvrige forhold i saken.

Erstatningskravet må falle bort. De tiltalepostene A ble domfelt for kan ikke holdes utenfor den samlede vurdering av saksforholdet, og forfølgningen av ham må anses foranlediget ved As egne forhold. Det er ikke grunnlag i faktum for å sondre så mekanisk mellom « russisk rettede forhold » og « norske forhold » som A ønsker å gjøre.

Det vises også særskilt til at iverksatt ransaking umiddelbart ledet til avdekking av grovt underslag, tiltalens post I med tilknyttet post II, som A er domfelt for.

De forhold domfellelsen omfatter, gir ikke grunnlag for erstatning i medhold av straffeprosessloven § 445.

Det er heller ikke grunnlag for oppreisningserstatning. Eventuelle omstendigheter som kunne tale for dette, er ivarettatt ved straffutmålingen, jf. lagmannsrettens dom side 21.

Subsidiært må eventuell erstatning reduseres dramatisk i forhold til As krav. Flere opplysninger i saken viser at det sto dårlig til med Nako da Økokrim gikk til ransaking. Selskapet var ikke i produksjon, kunne ikke selge ubearbeidet baddeleyitt fordi BMT valgte å selge selv, jf. tiltalens post III, og NAKO hadde forbrukt egenkapitalen. SND, DnB og Mitsui opprettholdt lånetilsagn og investeringsinteresse utover ransaking og varetektsfengsling av A. Det er ikke grunnlag i saken for å hevde at disse etterforskningsskritt var årsak til at de senere trakk seg. Og hvis Nakos plan om å produsere zirconia av baddeleyitt i Narvik var en så glimrende forretningside, må man kunne spørre hvorfor den fortsatt ikke er realisert.

Økokrim gir en nærmere gjennomgang av siktelse, tiltaleposter, kravgrunnlag og utmåling i tilsvar 20. februar 2002, som lagmannsretten viser til.

Økokrim har lagt ned slik *påstand*:

« Krav om erstatning for uberettiget forfølgning i medhold av straffeprosessloven § 444, § 445 og § 446 tas ikke til følge. »

Lagmannsretten skal bemerke:

Det følger av Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelser inntatt i Rt-2003-251 og Rt-2003-467 at det ikke lenger kreves at siktede sannsynliggjør sin uskyld for å ha krav på erstatning etter straffeprosessloven § 444. Utgangspunktet er at siktede har krav på erstatning for skade som følge av forfølgning vedrørende forhold som han er frifunnet for, eller hvor forfølgningen mot ham er innstilt.

Det blir imidlertid spørsmål om As krav faller bort eller må reduseres på grunn av **medvirkning til skade**, og om eventuell medvirkning skal vurderes etter den någjeldende bestemmelse i straffeprosessloven § 444 eller om den skal vurderes etter den nye bestemmelsen i § 446 som ennå ikke er trådt i kraft. Lagmannsretten tar utgangspunkt i § 444 og § 446 slik de lyder etter lovendringen, men anvender « kan"-regelen i gjeldende § 444. Slik lagmannsretten vurderer As opptreden i denne saken, vil begge bestemmelsene gi samme resultat, jf. de konkrete vurderinger i det følgende.

Lagmannsretten finner det klart at det forelå omstendigheter som ga rimelig grunn til å undersøke om det forelå straffbare forhold som forfølges av det offentlige, da ransaking og beslag hos BMT og varetektsfengsling av A ble foretatt fredag 28. februar 1998. Lagmannsretten bygger dette særlig på en vurdering av bokettersynet, de opplysninger som ble gitt i tilknytning til dette og på den antedaterte avtalen mellom BMT og AOK om aksjer i Nako. Det er derfor ikke nødvendig for lagmannsretten å ta stilling til Økokrims rolle før dette, eller til når opplysninger måtte være kommet til Økokrims kunnskap eller når informasjonsinnhenting som er noe annet enn straffeforfølgning gikk over til å bli ledd i en straffeforfølgning. Det vises til straffeprosessloven § 224 og Tidsskrift for Strafferett nr. 2-2001 s. 6 følgende.

Herredsretten drøfter oppgjør for kjøp av aksjer under vurderingen av tiltalens post IV a (på side 15-16 i dommen) og finner at kostnadsføring ved påslag USD 300 pr. tonn baddeleyitt representerer en rent fiktiv vareutgift. Det uttales videre at « retten kan vanskelig se at AOK's aksjeerverv den 25/8 95 utløste noen tilsvarende fordring mot AOK i BMT's favør, de underliggende avtaler mellom AOK og BMT tatt i betraktning ». Lagmannsretten skriver på side 17 i sin dom at Kaj Arne Sortebeck i lagmannsretten forklarte « at bakgrunnen for bokføringen var at BMT hadde lagt ut for AOK for dennes aksjekapital i Nako i 1993 og 1995, og at BMT mente at utleggene var fradragsberettigede utgifter. Han valgte derfor å bruke kontrakten om baddeleyittkjøp og medta et tillegg på USD 300 pr. tonn.» Lagmannsretten viser i dommen deretter til mangelfulle bilag og domfeller A for i alle fall uaktsom medvirkning til vesentlig tilsidesettelse av bestemmelser om bokføring. I forbindelse med tiltalens post V drøfter herredsretten de uklarheter som med utgangspunkt i aksjeoppgjøret og bokføringen av dette, ble skapt i forhold til spørsmål om utbytteheleri, jf. dommens s. 22, før retten konkluderer med frifinnelse som følge av tvil om forholdet var straffbart i Russland. I Nordland fylkesskattenemnds vedtak 25. juni 2003 er redegjort for saksforhold i skattesaken og det fylkesskattenemnda mener er varierende anførsler i forbindelse med spørsmål om skattefradrag knyttet til aksjekjøpet og oppjøret av dette. Det vises til vedtaket.

Lagmannsretten begrenser seg til å konstatere at selve kompleksiteten i alle disse drøftelsene viser at det var grunn til å forfølge forholdet med grunnlag i den fiktive bokførselen. I internasjonale forretningsforhold er det viktig å holde orden i regnskapsførselen.

Berettigelsen av foretatte etterforskningsskritt viser seg også ved at påtalemyndigheten under ransakingen avdekket de straffbare forhold som er omhandlet i tiltalens post I og II, og som A er domfelt for.

Lagmannsretten kan etter en samlet vurdering derfor ikke være enig med A i at ransaking, beslag og varetekt bare, eller i det vesentlige, hadde grunnlag i forhold han ikke er domfelt for.

Lagmannsretten kan heller ikke se at senere forespørsler til russiske myndigheter eller øvrig etterforskning i saken, står i misforhold til den foranledning som lå i saksforholdet. Slik lagmannsretten vurderer saken, måtte påtalemyndigheten etterforske og forsøke å iredteføre de forhold som syntes å foreligge.

Lagmannsretten er derfor kommet til at As erstatningskrav må reduseres på grunn av hans medvirkning til siktelsener og tiltale. Det vises særlig til misvisende bokføring, antedatert aksjeavtale og antedatert faktura 1001/94, jf. lagmannsrettens dom side 19. Det forhold at ransaking og beslag umiddelbart avdekket de straffbare forhold han er domfelt for etter tiltalens post I og II, bidro også til å stille ham i et mistenkelig lys og skjerpet påtalemyndighetens mistanke mot ham. Han har således selv i betydelig grad bidratt til påtalemyndighetens mistanke mot ham for de forhold han ikke er domfelt for, og erstatningen for eventuelle økonomiske tap kan og bør følgelig reduseres.

Lagmannsretten drøfter deretter **erstatningsspørsmålet og utmålingen i henhold til straffeprosessloven § 444** slik den nå må forstås.

A krever dekning av påførte **utgifter** begrenset oppad til kr 850.000. Kravet bygger særlig på oppstilling 5. juni 2003 fra advokat Gerhard Holm. Lagmannsretten finner kravet høyt i forhold til den korte begrunnelse som gis i brevet. Det er i brevet heller ikke redegjort for utgiftsfordelingen mellom straffesak og skattesak, eller for hvordan kostnadene eventuelt fordeler seg mellom A og BMT i forhold til skattemessig behandling i form av fradrag for utgifter. Det er ikke opplyst om, eventuelt hvor stor del av, kostnadene som kan forventes dekket i forbindelse med den skattemessige

behandling av spørsmålet om fradragsrett for forskuttering av aksjekostnader i BMT, jf. fylkesskattenemndas vedtak 25. juni 2003. Det må også legges til grunn at de bokføringsmessige så vel som andre uklarheter som er redegjort for i det foregående, sammenholdt med den fremstilling av skattesaken som er gitt i fylkesskattenemndas vedtak, med nødvendighet måtte medføre en skattesak, også uavhengig av straffesaken. Omkostninger til Nye NAKO har ikke sammenheng med straffesaken jf drøftelsen av formuestap. Omkostningskravet er derfor ikke sannsynliggjort på en måte som gjør at det kan komme i betraktning som del av et krav fra A som følge av straffeforfølgning mot ham.

A har videre krevd erstatning for påført eller fremtidig **inntektstap**, begrenset oppad til kr 3.000.000. Det er på det rene at han nå tjener mindre enn han gjorde før, og langt mindre enn han ville ha tjent som leder av en større industribedrift. Det erstatningsbetingende tapet vil imidlertid avhenge av særlig tre forhold: For det første av om det er sannsynliggjort at Nako ville ha utviklet seg slik A anfører. Dette vil bli drøftet nedenfor. For det andre av hvor stor del av inntektstapet som skyldes de forhold han ellers er domfelt for, og hvor stor del de forhold som han er domfelt for. For det tredje må det tas stilling til hvor stor reduksjon som må gjøres i et eventuelt dekningsberettiget inntektstap, som følge av medvirkning til tapet. Lagmannsretten er, under tvil, kommet til at A har krav på en viss erstatning for lidt og fremtidig inntektstap, og kommer tilbake til en nærmere drøftelse av beløpets størrelse.

Det største kravet gjelder lidt **formuestap** begrenset oppad til kr 180 millioner. Tapet begrunnes med videre trading av baddeleyite, videre salg av utstyr til Russland, ny avtale om opprustning av baddeleyiteproduksjon i Kovdor med 3000 tonn baddeleyite i BM Trading AS' regi, sprengstoffkontrakt mellom Kovdor GOK, BM Trading AS og Hydro Agri AB, salg av NAKOs produkter og aksjetap i NAKO. Det vises til brev 22. august 2001 fra statsautorisert revisor Svein Harald Wiig. Oppstillingen forutsetter at driften i BMT og NAKO hadde fortsatt i samsvar med budsjetter og planer, hvis straffeforfølgningen ikke hadde kommet.

Lagmannsretten er kommet til at det ikke er sannsynliggjort formuestap som gir rett til erstatning som følge av straffeforfølgning.

A og Nako hadde en visjon om industriell produksjon og salg basert på import av mineralråstoffet baddeleyitt fra Kola-halvøya. Samarbeidet med Russland om dette vakte positiv politisk interesse på høyt nivå, og syntes å ha et marked, da Nako så ut til å bli eneste produsent av zirconia på verdensbasis.

Av saksdokumentene fremgår at større norske så vel som utenlandske firmaer til ulike tider viste interesse for Nako. Allerede i 1995 gikk Olivin, med staten som hovedeier, inn som eier av 49%. Sommeren 1997 gikk Olivin ut, blant annet som følge av samarbeidsvansker, misnøye med ledelsen av virksomheten, sen produksjonsstart og uenighet mellom aksjonærene om BMT's salg av baddeleyitt, som Olivin mente tilkom Nako. Olivins aksjer ble kjøpt av BMT, som solgte en del til TAM Ceramics Inc., jf. tiltalens post I og II.

Samarbeidsvansker og uenighet om ledelsen fremgår av protokoll 24. februar 1997 fra aksjonærmøte i Nako. Behov for endringer i ledelsen fremgår også av SND's lånetilsagn 10. februar 1998.

Diskusjonen om rett til salg av baddeleyitt, jf. tiltalens III, pågikk lenge. A fremholdt i brev 14. november 1996 til DnB Nakos rett til salg som inntektskilde for NAKO, men fastholdt senere at salgsretten tilkom BMT.

Nakos økonomi synes gjennomgående å ha vært svært anstrengt. BMT's salg av baddeleyitt kan ha påvirket negativt. Kredittnotat 28. august 1995 fra Einar Seljeås, DnB, og brev 8. desember 1997 fra styreformann Ole Fr. Hienn til aksjonærene i Nako viser noe av spennet og alvorret i selskapets økonomiske stilling over tid. Da SND 10. februar 1998 ga tilsagn om kr 3 millioner i lån, var dette betinget av at Nako ble tilført ny egenkapital på minimum 3 millioner. Det var videre forutsatt i tilsagnet at ledelsesstrukturen i selskapet skulle avklares og finne sin endelige form i nærmeste fremtid. Da DnB 20. februar 1998 ga tilsvarende tilsagn, skulle lånet gå til « delvis finansiering av overskridelse av investeringsbudsjettet ».

Mitsuis dokumenterte kontakt med Nako faller i tid etter at ransaking og beslag fant sted 28.

februar 1998 - gjennom « Confidentiality Agreement » 25. mars 1998, som bare regulerer informasjonsutveksling, og « Current Stance » 24. april 1998. I det siste brevet uttrykkes en viss forbeholdenhet som følge av at det er åpnet gjeldsforhandlinger i Nako. Straffesaken nevnes ikke i de to dokumentene.

Det fremgår av midlertidig boinnberetning 13. oktober 1998 punkt 4.3.1 at når Nako gikk konkurs, var dette blant annet fordi det ikke var mulig å finne investorer som ville støtte en gjeldsordning. Dette berodde igjen blant annet på foreliggende distribusjonsavtale som ga TAM Ceramics og BMT rettigheter til distribusjon av Nakos produkter. Disse var ikke villige til å frafalle sine rettigheter etter avtalen. For alle interesserte parter var det uaktuelt at videre drift av anlegget skulle belage seg på distribusjon fra TAM og BMT.

Selv om Odd Stenberg, SND og Einar Seljeås, DnB som vitner for lagmannsretten ga uttrykk for at straffesaken påvirket Nakos eksistens - Seljeås særlig sterkt - får dette ikke avgjørende innflytelse på lagmannsrettens konklusjon. Det har ikke vært direkte bevisførsel om oppfatningen på russisk side. Produksjon av zirconia med grunnlag i russisk baddeleyitt er etter det som er opplyst, fortsatt ikke kommet i gang.

Etter en samlet vurdering kan lagmannsretten ikke se sannsynliggjort at Nako ville ha fått en utvikling som gir grunnlag for As krav, hvis straffeforfølgningen tenkes bort. Nako var et selskap som slet tungt fra det ble etablert til det gikk konkurs, og det kom aldri i produksjon. Det må antas at de store kapitalinteressene som på ulike tidspunkter var involvert i, eller i kontakt med, Nako, ville ha stått på for å gjennomføre prosjektet, hvis det virkelig hadde livets rett. Det kan da ikke anses sannsynliggjort at det var straffeforfølgningen mot A som var årsak til at selskapet gikk over ende - enn mindre at dette i så fall skulle være forårsaket bare av de forhold som A ikke ble domfelt for.

De økonomiske forholdene i BMT er - slik saken er presentert og anførselene dokumentert - knyttet til utviklingen i Nako på en måte som gjør utviklingen i BMT til en funksjon av utviklingen i Nako, i den utstrekning utviklingen i BMT i det hele kan knyttes til straffesaken. Lagmannsretten føyer til - uten at det er nødvendig for resultatet - at retten ikke ser grunnlag i bevisførselen for å etablere noe begrunnet skille mellom de forhold A ikke er domfelt for og de han er domfelt for, i forhold til den økonomiske utviklingen i Nako og BMT.

Lagmannsretten vender deretter tilbake til spørsmålet om erstatning for lidt og fremtidig **inntektstap** med grunnlag i forhold A ikke er domfelt for.

Som vist over, finner lagmannsretten ikke sannsynliggjort at Nako ville ha fått en utvikling som gir grunnlag for As krav om erstatning for formuestap. Det følger av samme vurdering at det derved heller ikke er grunnlag for inntektstap basert på lederlønn i Nako eller BMT. I dag arbeider A i Narvik Steinsenter AS, som han driver sammen med en slektning, og oppebærer årsinntekt ca kr 250.000. Han har således valgt å arbeide for seg selv, i en bransje som har en viss tilknytning til det han har drevet med tidligere. Det er derfor vanskelig å sette tall på hva han kunne ha tjent, og på hvilken påvirkning de forhold han ikke er domfelt for, ville ha hatt på en mulig avlønning som ansatt. Etter en utpreget skjønnsmessig vurdering finner lagmannsretten sannsynliggjort at han ville ha kunnet ha en noe høyere årsinntekt som ansatt, hvis han ikke var blitt siktet og eller tiltalt for det han ikke er domfelt for, og da med virkning fra høsten 1998, det vil si i forventet 16 yrkesaktive år. Forventet tap må reduseres, igjen skjønnsmessig, med noe mer enn halvparten på grunn av medvirkning. Erstatning for lidt og fremtidig inntektstap settes etter dette til kr 250.000.

Lagmannsretten finner ikke grunnlag for å tilkjenne erstatning i medhold av **straffeprosessloven § 445**. Det følger av forutgående drøftelser, særlig i forhold til Nakos forventede utvikling, at det ikke er dokumentert så særlig eller uforholdsmessig skade, som står i nødvendig årsakssammenheng med straffeforfølgningen, at det er rimelig å gi erstatning med hjemmel i denne bestemmelsen.

Under tvil finner lagmannsretten å kunne tilkjenne **oppreisningserstatning** i medhold av gjeldende **§ 446** i straffeprosessloven, til tross for at A selv ga foranledning til etterforskningskritt og tiltale, jf. foranstående drøftelser av dette. Som lagmannsretten i dommen av 26. februar 2001, legger retten fortsatt til grunn at As handlinger må ses i lys av at han forsøkte å bygge opp en ny industriell virksomhet i Narvik, noe som blant annet førte til at han i 1996 ble kåret til årets Narvikværing. Den tilleggsbelastning som innholdet i de forhold som han ikke ble domfelt for,

påførte hans gode navn og rykte, gjør det i denne saken rimelig at han tilkjennes et pengebeløp som oppreisning, selv om han også har opptrådt klanderverdig. Det ses ut fra en samlet vurdering av saksforholdet også noe hen til at han ble varetektsfengslet i forbindelse med ransaking og beslag, noe som forsterket inntrykket av mer omfattende straffeskyld enn rettsforfølgningen ga grunnlag for å konstatere. Oppreisningsbeløpet settes til kr 50.000.

Kjennelsen er enstemmig.

Slutning:

Staten v/ Justisdepartementet betaler innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av kjennelsen erstatning til A med 250.000 - tohundreogfemtitusen - kroner for lidt og fremtidig inntektstap og 50.000 - femtitusen - kroner i oppreisningserstatning.